

Milka

YU ISSN 0350-185x
UDK 808

ИНСТИТУТ ЗА СРПСКИ ЈЕЗИК САНУ

ЈУЖНОСЛОВЕНСКИ ФИЛОЛОГ

XLIX

Уређивачки одбор:

*др Даринка Горђиан-Премк, др Ирена Гришкаш, др Милка Ивић, др Павле
Ивић, Блаже Конески, др Тине Лојар, др Александар Младеновић,
др Мирослав Николић, др Асим Пецо, др Мићалар Пешикан,
др Живојин Ситанојчић, др Драго Ђујић, др Ејон Фекеље*

Главни уредник:
МИЛКА ИВИЋ

БЕОГРАД
1993

МИЛАН ДРАГИЧЕВИЋ
(Бања Лука)

АКЦЕНАТ ИМЕНИЦА МУШКОГ РОДА У ГОВОРУ СРБА ЛАПЧКОГ ПОЉА

а. УВОДНА БИЉЕШКА

0. Теренска истраживања говора српског становништва у насељима смјештеним на простору који заузима ово мање крашко поље из потпјешевичког предјела источне Лике вршио сам у више наврата у раздобљу од 1977. до 1985. год. Дијалекатске податке прикупљене приликом тих истраживања публиковао сам у више радова, с тим што сам главнину релевантнијих података изложио у монографији *Говор личких јекаваца* (Српски дијалектолошки зборник, књ. XXXII, Београд, 1986, 7-241). О акцентним особинама појединих категорија ријечи у говору лапачких ијекаваца писао сам у следећим радњама: *Акцентни приједба у говору ијекаваца села Бироваче из источне Лике* (Јужнословенски филолог, књ. XLIV, Београд, 1988, 73-83), *О акценту именица средњеј рода с изв. непроширеним основама у говору Срба Лапачкој поља* (Нови љетопис СКД Просвјета, бр. 1, Загреб, 1990, 26-34), *О акценту именица женској рода у говору ијекаваца Лапачкој поља* (Зборник МС за филол. и лингв., књ. XXXIV/1, Нови Сад, 1991, 143-154) и *Акцентни именица средњеј рода с изв. проширеним основама у говору Срба Лапачкој поља* (Рад у штампани у Зборнику МС за филол. и лингв.). Сви ови радови су и конциповани и представљани као „претходница опширније студије о акцентском систему говора личких јекаваца која би у догледно вријеме требала услједити“. Сада, пак, кад су ратне прилике појаву најављиване студије учиниле неизјесном¹, потреба настављања публиковања прикупљене акцентске грађе из говора ијекаваца лапачког краја показује се посебно актуелном и сврсисходном. Стога је и овај прилог о акцентима именица м. р. у говору

¹ У сваком случају одложиле су њено појављивање за дужи временски период.

акцентат (*о вѹку, ѿо кѹму, о сѹну, ђ ѿом врѹиу* и сл.), али да свако правило подразумијева изузетке, свједоче следеће потврде: *нѡшло ѿо врѹиу, ње тѡ у врѹиу.*

Вишезначна именица *чан* која може означавати и живо и неживо, разумије се, добија у Лјд. акцентат сагласно значењу у ком је употријебљена: *ѿо члану* (правилника, закона, статута), али: *не мере ѡн тѡко о нѡишом члану.*

1.1. У дужим множинским формама наведених именица, оним с проширењима *-ѡ/-ѡв⁹*, основни акценат *али* ернира у *˘* (чешће) или *˘* (рјеђе), а има и случајева да се множински облици неких именица изговарају и са једним и са другим нагласком. Исп. примјере:

а) За Нмн.: *брѹкови, брѹсови, врѹиови, врѹишови, вѹкови, ирѹдови, грѹиови, жљѢбови, зѢцови, зѢдови, кљѹнови, кѹмови, лѹсѹиови, ђсови, ѿдрѡви, рѢдови, рѢиови, сѹнови, смрѹдови, сњѢиови, чланови* итд., односно: *вѡлови, мѡзови, ѿѹкови, шмрѹкови, уз: ждрѡлови и ждрѡлови, рѡдови и рѡдови, сѹианови и сѹианови, сѹѿубови и сѹѿубови.*

б) За Гмн.: *брѢѡва, брѹѡва, брѹсѡва, врѹиѡва, ирѹѡва, дрѡѡва, грѹѡва, зѢѡва, зѢѡва, кнѢѡва, кѹѡва, ђсѡва, рѢѡва, сѹнѡва, чланѡва* и др., односно: *вѡѡва, мѡѡва, ѿѹѡва, те: ждрѡѡва и ждрѡѡва, рѡѡва и рѡѡва, сѹианѡва и сѹианѡва.*

в) За Дмн.: *врѹиовима/врѹиѡвма, вѹковима/вѹѡвма, грѹиовима/грѹѡвма, кѹмовима/кѹѡвма, сѹновима/сѹнѡвма* и сл., уз: *ѿѹковима.*

г) за Амн.: *брѢѡве, брѹкове, брѹсове, врѹиѡве, врѹишѡве, жљѢбѡве, зѢѡве, зѢѡве, знѡкове, кнѢѡве, кѹѡве, лѹсѹиѡве, ђсове, ѿдрѡве, рѢѡве, сѹнѡве, смрѹѡве* итд., али: *бѡѡве, вѡѡве, мѡѡве, ѿѹѡве уз: ждрѡѡве и ждрѡѡве, лѹѢѡве/лѹѢѡве/лѢѡве, и лѢѡве, рѡѡве и рѡѡве, сѹианѡве и сѹианѡве.*

д) За Имн.: *за врѹиовима/врѹиѡвма, с вѹковима/вѹѡвма, з-грѹиовима/грѹѡвма, за зѢѡвима/зѢѡвма, са сѹновима/сѹнѡвма, са смрѹѡвима/смрѹѡвма* и сл., односно: *мѡѡвима, шмрѹѡвима, те: лѹѢѡвма/лѢѡвма и лѢѡвма, за рѡѡвима/рѡѡвѡје* и *кѡснѡ с рѡѡвима.*

ђ) За Лмн.: *на брѹковима/брѹѡвма, ѿо ирѹѡвма, у ирѹѡвѡје, о грѹѡвима/грѹѡвма, у жљѢѡвима/жљѢѡвма, на лѹсѹиѡвима/лѹсѹиѡвма* и др., односно: *на вѡѡвима/вѡѡвма/вѡѡвѡје, у ѿѹѡвима те: ѿо сѹианѡвима/сѹианѡвма*.

Вук-Даничићеви нагласци типа: *вѹѡѡва, ирѡѡѡва, сѹнѡѡва* итд., односно: *кнѢѡѡвима/кнѢѡѡвма, сѹнѡѡвима/сѹнѡѡвма, с вѡѡѡвима/вѡѡѡвма/вѡѡѡвѡѡје, ѿо ирѡѡѡвима/ирѡѡѡвма/ирѡѡѡвѡѡје* и сл. такође се могу чути у говору становништва овог краја, али им је честота јављања знатно нижа.

⁹ Фактички углавном *-ѡв-* будући да су трагови промјене *о>е* иза палатала у говору лапачких Срба, баш као и у говору личких Срба уопште, слабо очувани. Исп. *Говор личких јѡкаѡца*, 129, 131. и 140.

1.2. Што се тиче краћих множинских облика именица предочене акц. категорије, забиљежене потврде упућују на овакво стање:

а) У Нмн. обавезно је: *врáзи, вúци, гáни, знáци, зúби, мрáви, сáтти, сýди, црви*, али, такође, и: *брци, иња́тти, кра́ци*.

б) Гмн. гласи: *брка, гáна, зúба, мрáва, црва* (рјеђе: *црви*), *сáтти*.

в) У Дмн. слушао сам: *врázима, вúцима, мрáвима*, али и: *иња́тима, кра́цима*, односно: *црвима* и *црвма* и само: *зубима/зубма*.

г) За Амн. имам: *гáне, зúбе, мрáве, сáтте, сýде, црве*, уз обавезно: *брке, иња́те, кра́ке*.

д) За Имн.: *с вúцима, са мрáвима* поред: *брцима, гáнима, с кра́цима, сáттима* и: *зубима/зубма*.

ђ) За Лмн.: *о вúцима/вúције, на знáције, о мрáвима*, уз: *на брци-ма/брције, на иња́тима, у гáнима/гáније, на кра́цима/кра́ције* те: *о црвима* и *о црвма* односно: *по зубима/зубма/зубије*.

1.3. О природи преношења низлазног акцента с ових именица на проклитике рјечито говоре сједеће потврде: *у брк, зä врáи, ирэд врáи, нä врáи, иза врáи, нä вука, у ирэд, ирэдä гáн, нä ждрáк, зä зубе, у клоун, ирэдш кума, у лад, у мрак, нä илгс, идг ргш, зä сина, у снэг, д-сшпда, у шур* и сл.

2. Акц. категорији с т р њ ц - с т р њ ц а као и у Даничића (в. СА, 22) припадају: *бáн, Бéч, бáк, Брáч, íај, двбр, һáк/гáк, кеи, клоуч, краљ, криж, куш, луч, маљ, мир, Нíи, ндж/нуж, иáњ, илáси, илáшии, иуш, Рим, свáк, скуш, Срдјем/Срém, сшрш, суг* (iudicium), *цáк* и *шшáи*. Придружују им се и именице *Вáс, муљ, шáси* и св. још неке, те именица *луи* коју је Даничић уврстио у категорију *врáи-врáи* (СА, 20). Облике именице *шрн* могуће је чути с двојаким акцентима: *шрн-шрна* и *шрн-шрна*. Кад су у питању акценти именица *брéси* и *рáси* (=храст), таквим колебањима, с обзиром на оно што је о њиховом јављању речено у напомени под текстом бр. 7, не треба придавати већи значај.

Даничић је међу именице ове акц. категорије уврстио и именице *дрјјем/дрém, кáи, сшуб* и *ум* (СА, 22) које у овом говору, како је то и из оног што је у т.1. речено видљиво, припадају акц. типу *врáи-врáи*. На другачији начин и именица *рм* се својим нагласним својствима издваја из именица ове акц. групе.

Иначе, Даничићеве напомене о акц. особинама облика Вјд. и Гмн. ових именица, те чињеница да форма Лјд. именице *мир* зна за двојак акценте (СА, 22) у цијелости су потврђене.

Од примјера за преношење акцената на проклитике записао сам: *у Бгч, у íај, идиш клоуч, у Нíи, нä ндж/нуж, нä иáњ, у суг* и сл., али и: *на иуш, идиш иуш*.

3. По типу б ђ г - б ђ г а (в. Са, 23-24) иду: *бди, бдј, брђв, брдј, инђ. идв, грђб, знђј, кђв, крај, крђв, крдј, лђв, лђв, лђј, мђв, мђси/мусш, нђс/нђс, ђв* (=ход), *илђв, иђси, рај, рђв, рђи, рђв, рђј, сђј, шђв, шђр* и др. Такође, најчешће и именице *идси* и *гђси*, иако се кадшто могу чути изговори Нјд.: *идси, гђси*. Кад је у питању фреквенција ликова *сђк - сђка/сђка* и *сђк-*

-сџка/сџка, тешко је процијенити којим би се формама могао дати приоритет.

Даничић је међу именице ове нагласне скупеине убројао и именице *бок, дажд, збор, змај, скок, сми* (=смијех), *сибор, шасти* и *чвор*, али оне у говору овдашњих Срба припадају другим акц. категоријама.

3.1. У облицима Лјд. свих именица ове скупеине које означавају нешто неживо долази до алтернација " > ` : у *бџу, на брџу, у лџву, на мџиу, њо нџсу/нџсу, у рџву* итд. Именице које именују нешто живо (макар и замишљено) чувају ` и у том падежу: *о грџом Бџиу, о њџиу, ђ свџм ђџиу*.

3.2. Споменуте именице, иначе, имају углавном дуже множинске форме с обавезним краткоузлазним (`) акцентом: *брџгови-брџџва-брџџовима/брџџовма, њџгови-њџџва-њџџовима/њџџовма, крајјеви/крајјови-крајјџва/крајјџва-крајјев(у)ма/крајјов(у)ма, рџјови-рџјџва-рџјџовима/рџјџовма, шџрови-шџрџва-шџровима/шџрџовма* и сл. Даничићеве акценатске форме типа *крајјеви-крајјџва, рџјови-ројјџва* (в. СА, 24) не постоје у овом говору.

За краће множинске облике знају само именице *јџсти* и *ројј*, при чему се, изгледа, ова прва пикад и не јавља у дужим множинским ликовима: *јџстии-јџстии/јџстииј-јџстиима-јџстие-з јџстиима-у јџстиима/јџстии⁴је; рџзи-рџју (око роју)-рџје-рџзима-на роју/роз⁴је*.

3.3. Преношење акцената на проклитике је код именица ове скупеине углавном старо: *џ бџ, на брџ, џ јџстие, крџз грџџ, џ лџв, њџ мџиом, зџ нџс/нџс, џз нџс, џ-шџра ђџ шџра*. За овакво преношење знају и неки облици именице *рџи* (зџ рџг, зџ роге, џ роге), код које, како је то из примјера наведених у т.3.2. видљиво, други облици знају за тзв. ново преношење.

Облици именице *крајј* с досљедним новим преношењем (*на крајј, на крају, џи краја, ирџи крајј*) због тога се могу сматрати јединим правим изузетком.

4. Облици *вџ-вџла, ђџ-џла, ђџм-џџма, стиџ-стиџла* и *сми(ј)-смија* образују у говору лапачких Срба засебан акц. тип. Даничићеви примјери: *биџ-биџа, врџ-врџа, ирџм-ирџма* и *стиџи-стиџија* (СА, 24) не спадају овамо пошто у овоме говору гласе: *биџ-биџа, ирџм-ирџма, врџ-врџа* и *стиџи-стиџија*. Такође ни форме *руј* и *зџбови* будући да су овдје непознате.

Наведене именице задржавају краткоузлазни (` ) акценат у главнини падежних облика, а једино се облици Вјд. редовно јављају с краткосилазним ( `) нагласком: *вџле, џџме*.

Понекад се краткосилазни акценат (` ) јавља и у облицима Гмн. именица *вџ, џџ* и *стиџ* (*вџлџва, џџлџва, стиџлџва*), али је фреквенција таквих ликова знатно нижа од оних с краткоузлазним ( `) акцентом (*вџлџва, џџлџва, стиџлџва*).

Преношење акцената с једносложних облика на проклитике и овдје је старо: *џ вџ, џ џџм, зџ стиџ, на стиџ, џ сми*. Ново преношење нашао сам једино у: *џз џџлџва*.

5. Тип р а̋ к - р а̋ к а. Овом типу припадају и: *дѣи*, *бѣи*, *брѣи*, *вѣр*, *ирѣд* (грандо), *Грѣк*, *дѣв*, *дѣд*, *длѣн*, *зѣд*, *зѣи*, *зѣдј*, *јѣи*, *клин*, *крѣк*, *крѣв*, *лѣв*, *лѣн*, *лѣк*, *лѣд*, *мѣи*, *мрѣз*, *илѣч*, *илѣи*, *ирѣи*, *рѣи*, *рѣс*, *Рѣс*, *свѣи*, *сѣр*, *скѣк*, *скѣи*, *сѣвѣр*, *шѣи*, *цѣр* итд.

Припадају му кадшто и именице *ирѣи* и *чѣс* (*на ираиу*, *идѣи ираиом*, *идѣи чѣса*), иако ће, изгледа, бити обичније: *ирѣи-ираи-ираиу* и др., односно: *чѣс-чѣса-чѣсу-чѣсови* и сл.

Облици именица *идѣс* и *сѣн*, који такође иду по свом типу, гласе: *идѣс-идѣ-идѣсу-идѣм* - *исѣ-исѣа-исѣима-исѣ* и *сѣн-сѣна-сѣну-сѣном-сѣнови-сѣнѣ-сѣновима-сѣнове*.

Даничићево *врѣи-врѣиа* (СА, 25), међутим, може се чути само у покушајима опонашања књижевног изговора. Иначе је: *врѣиа-врѣиила-врѣишлом* - *врѣишлови-врѣишѣва-врѣишлове* и сл.

Даничић је међу именицама ове категорија споменуо и именице *кѣи* и *сѣи* (СА, 25), али оне овдје припадају типу *рдѣ-рдѣа*.

5.1. У вези с познатим акц. алтернацијама због којих пеке именице овог акц. типа добијају у Лјд. краткоузлазни (˘) нагласак (в. СА, 25), треба напоменути да такви случајеви ни у говору овдашњих Срба нису особито чести. Нашло се за то у мом материјалу свега неколико потврда: *на зѣдру*, *на мрѣзу*, *у скѣку* и *у рѣиу* (уз једнако обично: *у рѣиу*, и ријетко: *у рѣиу* првѣме).

Међутим, кад су у питању дуже множинске форме наведених именица, такве алтернације тамо, изгледа, нису тако ријетке. Исп. редовно: *бѣиови-бѣиѣва*, *мѣшеви-мѣшеѣва*, *илѣиови-илѣиѣва*, *свѣишѣови-свѣишѣѣва*, *цѣреви-цѣреѣва* и сл.

с дублетним формама:

дѣиови-дѣиѣва и *дѣиови-дѣиѣѣва*, *дѣѣдѣови-дѣѣдѣѣва* и *дѣѣдѣови-дѣѣдѣѣѣва*, *лѣвѣови-лѣвѣѣва* и *лѣвѣови-лѣвѣѣѣва*;

с обавезним:

ѣтовѣ-ѣиѣѣѣва, *зѣдѣовѣ-зѣдѣѣѣва*, *зѣиѣовѣ-зѣиѣѣѣва*, *мрѣзѣовѣ-мрѣзѣѣѣва*, *скѣишѣовѣ-скѣишѣѣѣва*, *рѣишѣовѣ-рѣишѣѣѣва* и др.

5.2. Краће множинске форме ових именица задржавају акценате јединичне облика у свим падежима (*Грѣци-Грѣцима-Грѣке*, *длѣни-длѣнима-длѣне-длѣниѣѣ*, *ирѣишѣи-ирѣишѣиима-ирѣишѣе*, *Рѣси-Рѣсима-Рѣсе*, *шѣишѣи-шѣишѣиима-шѣишѣе* итд.), осим у облицима Гмн. у којима редовно основни акценат алтернира у дугосилазни (˘): *Грѣѣа*, *крѣѣѣва*, *мѣишѣѣѣ*, *ирѣишѣѣѣ*, (уз: *ирѣишѣиѣѣ*), *Рѣсѣѣѣ*, *шѣишѣѣѣ* и сл.

Случајеви помицања акцената с облика наведених именица на проклитике нису тако чести, а ако до њих долази, онда се остварује ново преношење: *кѣд браиѣѣѣ*, *на длѣн*, *на длѣнѣѣѣ*, *на зѣдр*, *ѣ клин*, *на ирѣишѣѣѣ*, *дѣи ирѣишѣѣѣ*, *ирѣд рѣишѣѣѣ*, *у рѣишѣѣѣ*, *у свѣишѣѣѣѣ* итд.

6. Као р ѣ ѣ - р ѣ ѣ а (СА, 25-26) нагласке имају: *бѣѣч*, *бѣѣд*, *бѣѣк*, *бѣѣи*, *врѣѣ*, *илѣѣи*, *ирѣѣд*, *ирѣѣи*, *ирѣѣч*, *ѣдѣѣи*, *зѣѣдѣѣ*, *зѣѣлѣѣд*, *кѣѣм*, *кѣѣнѣѣ*, *кѣѣишѣѣѣ*, *крѣѣч*, *крѣѣишѣѣѣ*.

Алтернација типа `>` остварују се досљедно само у краћим формама Гмн. ових именица: *ваљака, врабаца/вребаци, јуска, квасаци, криваца, куйаци, ланаца, панака, пљака, сиушаци* итд.

в) Основни нагласак обично остаје и у дужим множинским формама: *ајмови – ајмова, зајмови – зајмова, сајмови – сајмова, ујмови – ујмова* и др.

Према Даничићевом *Ибар* (СА, 26), овдје је редовно: *Ибар – Ибра* итд.

12. Спорадично сусретање лика *навој* (далеко је чешће: *навој*) може послужити као свједочанство о каквом-таквом присуству Даничићеве акц. категорије *завој-завоја* у овом говору. Иначе сви Даничићеви примјери за ову категорију, уколико се уопште употребљавају, овдје припадају другим акц. типовима. То да се говори *кућњак* а не *кућњак* (СА, 34) видљиво је из примјера наведених у т. 9, на обичност ликова *завој, лавов* и др. упућено је у т. 10, док се Даничићеве ликови именица *ашов* и *биров* овдје редовно реализују као *ашов* и *биров*.

13. Краткосилазни акцент (`) у првом слогу који остаје неизмијењен у свим падежима уз именице *десиош, драш, жубор, јушок, дшок, тдоц* и ев. још понеку имају и бројна именичка образовања на *-иш*: *брдиши, јуши, јариш, кдзлиш, кдшлиш, маши, мишиш*¹⁶, *идши, ирдиш, шучиш* и др.

Даничић је међу потврдама за овај акц. тип навео бројне именице (в. СА, 32), али већина њих у овом говору има друкчије нагласке. Тако се нпр. говори: *бедем, ирдош, Дунав*, а не: *бедем, ирдош, Дунав*; *Милош, Младен, Њдиш*, *буквиш, здишвор, ирадјед*, а не: *Милош, Младен, Њдиш, буквиш, здишвор, ирадјед*; *илмиш*, а не: *илмиш; младеж, сусјед*, а не: *младеж, сусјед* и сл.

Именица *Србин* која припада овој акц. категорији у множини има облике: *Срби-Срба-Србима-Србе* итд.

Именицу *човек* могуће је чути у говору сваког појединца час с акцентима: *чедк/чдек-чдека/чдека* (Вјд.: *чдече*), а час с нагласком: *чбек-чбека* (Вјд. *чбече*).

14. Тип *вјетар-вјетра*. Уз наведену именицу припадају му и: *вџар, виш, вдсак, Дмишар, Здар, кдшаљ, Лдиш, мдзак/музак, ндкши/нукаш, иушак, рдиш, свдјан, свррди, смдишак, стирдишак/тирдишак, уиш, уза, чдшаљ, Шдиш* и ев. др.

Именица *Пџар* не спада овамо пошто у косим падежима редовно има краткоузлазни акцент (*Пџара-Пџиру* и сл.). Именица *свџар* иде и по овом акц. типу и по типу *Пџар-Пџиру*.

Од именица ове категорије за алтернације `>` у облицима Лјд. знају, изгледа, само именице *мдзак* (на *мдзи/музи*) и *ндкаш* (на *ндкиш/нукиш*), поред: *на ндкиш*). Код осталих сам увијек сретао неизмијењен основни акцент: *о Дмишру, у Здру, у Лдицу, ђ свџм тирдиш* и сл. Међутим, наведене алтернације остварују се у дужим множинским формама ових именица, а не само у дужим облицима именица *вџар* како је напоменуто

¹⁶ Дем. од *миш*.

15.3. Неколике потврде за помицање акцената на проклитике упућују на то да ове именице знају и за старо и за ново преношење: *у вршај, од мјесца до мјесца, у мјесци, дана*, али у: *у љешинка, од ујака*.

16. Као д ј ђ е р - д ј е в е р а (СА, 38) акценте имају и именице: *бегем, бусен, идвор, иребен, јушигер* (кадшто и: *јушиге-јушигера*), *Дунав, ђаво, ибер, јавор, јасен, камен, кесичен, кремџен, мрамор, илмџен, ирамџен, ирсичен, иришџен, реџен, сјевџер, сидџџер, сиршџен, чидџор* итд.

Даничић је у вези с именицама ове акц. скупине напоменуо да неколико њих у облицима Лјд. знају за хетеросилабичке промјене акцената типа ">", а да три (*јушигер, ђаво* и *кесичен*) и ев. „још која“ у Гмн. добијају дугоузлазни акценат (´) на претпоследњем слогу (СА, 38).

Од свега тога у говору лапачких Срба могуће је срести само неке облике Лјд. типа: у *јовору, у ђаволу, на камџу* напореда с уобичајенијим ликовима: у *јовору, у ђаволу, на камџу, на кесичџу, у илмџу* и сл., те ријетко *ђавола*, поред чешћег: *ђавола*, и устаљеног: *јушигџа, гјевџа/гјевџа, иберџа, сидџџа* итд.

До помјерања акцената на проклитике код именица ове скупине не долази тако често, а ако се и оствари, онда се ради о тзв. неослабљеном (старом) преношењу: *у ђавола, у Дунав, на камџ* и сл.

17. Уз именицу *стџа рац-стџа рца* (СА, 33-34) овај акц. скупини припадају: *Ђурађ, јдрац, клинац, илџац, сирац, чџа* и др.

Облици мношине ових именица гласе: *јџа рци-јџа рџа - јџа рџа-јџа рџа, клинџа-клинџа-клинџа-клинџа, илџа-илџа-илџа-илџа* (рјеђе: *илџа-илџа-илџа-илџа*), *сирџа-сирџа-сирџа-сирџа* и сл.

Помицање акцената на проклитике с именица ове акц. скупине спада у категорију новог преношења: *у клинац, на илџу, са чџа* итд.

18. Међу примјерима за претходни акц. тип Даничић је навео и именицу *Бихађ* (СА, 33), подразумијевајући, вјероватно, облик Гјд. *Бџиђа* (<Бихђа)²¹. У говору овдашњих Срба, међутим, облици наведеног топонима јављају се у различитим ликовима: *Бихађ/Бџађ-Бихађа/Бџађа*, напореда са: *Бихађ/Бџађ-Бихађа/Бџађа* па и: *Бихађ-Бихађа*, односно рјеђим: *Бџиђа*²²-*Бџиђа*.

За нас су у овој прилици најинтересантнији ликови *Бихађ/Бџађ-Бихађа/Бџађа* будући да упућују на присуство у овом говору једног новог акц. типа за који не налазимо потврде у Даничићевој грађи. А да се о постојању оваквог акц. типа у говору лапачких Срба може говорити, показује и чињеница да су овдје, упореда с формама: *зџмџк-зџмџа, лџдџк-лџдџа, чџдџк-чџдџа*, мјестимично: *зџмџк-зџмџа, лџдџк-лџдџа, чџдџк-чџдџа*, обични и ликови: *зџмџк-зџмџа, лџдџк-лџдџа* и *чџдџк-чџдџа*.

²¹ Исп. Т. Маретић, *Грамађика хрвајскоја или српскоја књижевнџој језика*, Загреб, 1963, 98. и М. Стевановић, *Савремени српскохрвајски језик*, књ. I, Београд, 1964, 106.

²² О аналошком поријеклу овог номинативног облика в. Стевановић, н. дј., 106.

19. Облици именице П е т а р (*Петра-Петру-Пейра-Пейре-Пешром-Пейру*) чине засебан акц. тип. Овај се именици понекад прикључују и форме именице *свѣкар* која, како је већ истакнуто у т. 14, иде и по типу *вјешар-вјешра*.

20. Даничићева категорија Д у ш а н - Д у ш а н а (СА, 28-29) посвједочена је бројним потврдама. Уз споменути именицу овом акц. типу припадају нпр.: *балван, билеи, бисер, Бдбан, бубреи, вајан, Вдјин, дџек, Драјан, дукаш, Вукан, Иван, избор, извор, изрод, Йцан, Йшан, јасиук, јашак, језик, Јован, ковчеи, кднаккунак, лемеш, мећег, Милан, невен, дбраз, оклој, оилин*²³, *драс, дйров, пџаиш, идјон, идкров, идмор, идрод, идшој, идшој, ирдјон, сејейш, скерлеи, шаван, угес, укор, унук, Ускрс* и многе друге.

Именице ове категорије задржавају основни нагласак у свим падежима, осим у облицима Гмн. гдје главнина добија краткосилазни (°) на првом слогу: *балвана, бисера, дукаша, језика, мећегда, дбрази, драса, сејеша, угеса, унука* и сл.

Одређен број именица које налазимо међу Даничићевим примјерима за ову акц. категорију има овдје друкчије нагласке. Тако је нпр. према Даничићевом *балчак-балчака, барјак-барјака, бранич-бранича* и *коджу-коджуа*, овдје обавезно: *балчак-балчака, барјак-барјака, бранич-бранича, коджу - коджуа*, а уравнато је такође: *бџдан-бџдана, шдрин-шдрина*, односно: *јџен-јџена, илџер-илџера* као и: *врџлои-врџлоа*.

20.1. О двосложним формама на *-(ч)иш*, којих има и међу Даничићевим примјерима (в. Са, 28), могло би се рећи следеће:

а) Именица *Бджиш*, као и неке варијанте личних имена (нпр, *Даниш, Милиш, Радиш, Симиш*), припадају искључиво овом нагласном типу.

Има, међутим, и варијанти личних имена на *-(ч)иш* које се, осим са оваквим акцентима (*Владуш-Владуша, Пейриш-Пейриша* и сл.) изговарају и са постакцентском дужином у Нјд. и које, осим тога, нагласцима својих паригидматских облика упућују на припадање акц. типу *вдјник-војника: Владуш-Владуша, Пейриш-Пейриша* и др.

б) Присутно је, такође, нагласно двојство и у примјерима типа: *брџчиш-брџчиша: брџчиш-брџчиша, вратиш-вратиша: вратиш-вратиша, зубиш-зубиша: зубиш-зубиша* итд. Ове прве форме (*брџчиш, вратиш* и сл.) чувају неизмијењен основни нагласак и у облицима Гмн.: *брџчиша, вратиша, зубиша, црвиша* и др.

20.2 Именица *Турчин* у говору овдашњег становништва има стандардне нагласке: *Турчин-Турчина-Турчину-Турчина-Турчине-Турчином*, односно: *Турци-Турца-Турцима-Турке*.

21. Типу *кдсац-кдсца*, као и код Даничића (СА, 29-30) припадају: *вдзац, јџам, каиш, кдсац, кдш, мдмакмумак, оиш, идса, ирдсац, шдчак, шдкац* и сл.

²³ Овако се овдје назива оно што се у неким другим крајевима зове *јасиук*, тј. дрво које на колима стоји по осовини и у које се стављају ступци.

све могу ићи и по акц. типу *Душан-Душана*. Осим тога облици именице *коров* понекад се јављају у ликовима са дугоузлазним акцентом (*коров-корова* итд.).

26. По типу б е л о в - б е л о в а (СА, 35-36) иду: *ашов* (у Даничића: *ашов-ашова* в. т. 12), *бјелов*, *јаров*, *зелов*, *Јакв*, *лудов*, *кудров*, *шајшов*, *шаров* и сл. именичка образовања.

У Вјд. ове именице имају краткосилазни нагласак (˘) на првом слогу (*јарове*, *Јакове*, *лудове* и сл.), а у Гмн. дугоузлазни на другом (*зелова*, *кудрова*, *мудрова*, *шајшова* итд.).

27. Као и код Даничића (СА, 35) и овдје „врло много“ именица припада нагласном типу в о ј н и к - в о ј н и к а. Уз споменути ту су нпр.: *алати*, *Банати*, *браник*, *видик*, *вдгич*, *ирадић*, *дичак*²⁷, *дјечак*, *друтар*, *занаји*, *зидар*, *јунак*, *кодвач*, *кодљач*, *кодмагкумаг*, *кодич*, *крсиши*, *љевак*, *младућ*, *дрџ*, *пјевач*, *рачун*, *рукав*, *селяк*, *шежак*, *чувар*, *шљивар* и др.

Из појединих примјера спомињаних у т. 13, 15. и 20. видљиво је да је међу именицама наведене акц. скупине овдје доста и оних које код Даничића припадају другим акц. типовима. С друге стране Даничићеви примјери *Бдидан* и *Звдрник* (СА, 35) овдје редовно гласе *Бдидан* и *Звдрник*, а такође су обичнији ликови *дужник-дужника* од Даничићевих форми *дужник-дужника* (СА, 35).

У Вјд. наведене именице имају обично краткосилазни акц. (˘) на првом слогу (*вдјиче*, *јунче*), осим у случајевима кад је В=Н (*дичак*). Међу облицима Вмн. доминирају акц. ликови типа *војници*, *дичици*, *јунци*, *љваци* и сл., али се чују и реализације типа: *војници*, *јунци*.

б.3. Тросложне именице

28. Са дугосилазним акцентом ˆ у првом слогу који се чува и у другим надежним облицима јављају се облици презимена типа *Ђуровић*, *Ковљевић*, *Лазовић*, *Маровић* и сл.²⁸ Даничићеве форме *бáновић* и *мáјковић*, (СА, 39) овдје се редовно изговарају с дугоузлазним нагласком (˘) на првом слогу (*бáновић*, *мáјковић*), а умјесто *интерес-интереса* итд. (СА, 39), обавезно је: *интерѐс-интерѐса* и сл.

29. Акц. типу в у к о в а ц - в у к о в ц а (СА, 40) и у овом говору, уз наведену, припадају именице: *Карловац*, *Винковици* и *Карловици*.

Ликови типа н á к о в а њ - н á к о в њ а (СА, 45) такође нису непознати говору лапачких Срба, иако се у њему, изгледа, чешће може чути: *наковња-наковња* и сл.

²⁷ О значењима и употреби наведене именице у говору личких Срба в. код мене Рефлекси јата у данашњим личким говорима, Српски дијалект. зборник, књ. XXVI, Београд, 1980, 185-186, а исп. и: Б. Ластавица, *Коренички говор*, Наставни вјесник, књ. XIV, Загреб, 1906, 756.

²⁸ Ово не значи да наведена презимена данас постоје у лапачком крају, а ни да су некад постојала. Једноставно, то могу бити и презимена јавних личности (спортиста, научника, политичара и сл.) која су често присутна у средствима информисања.

Саме именице *лѧвничѧр* и *мѧвишњѧк* тешко да су познате лапачким ијекавцима, али да њихов говор познаје акц. тип *г л ѧ в н и ч ѧ р* – *г л ѧ в н и ч ѧ р* (СА, 45), потврђују акценти облика именица *зѧмјеник*, *иѧлѧненик* и *сѧђеник*.

30. Тросложне именице које имају дугоузлазни акцент (´) у првом слогу Даничић је разврстао у пет акц. категорија (в. СА, 39, 45. и 48). С обзиром на то да све те именице чувају основни нагласак у свим падежима, подјела на акц. типове извршена је према квантитету постакцентатских вокала, односно присуству или одсуству тзв. непостојаног *a*.

Свих пет акц. категорија потврдила је и грађа прикупљена у говору лапачких Срба. Тако нпр. и тамо налазимо:

а) Акц. тип *Л ѧ ч а н и н* – *Л ѧ ч а н и н а* које иде и именице: *кѧрѧљевић*, *Сѧрбѧнин*, *сѧиѧричевић* и др.

б) Тип *н ѧ с т а в а к* – *н ѧ с т ѧ в к а* које припадају и: *гѧрекавац*, *зѧселак*, *иѧриѧлавак*, *иѧриѧерак*, *иѧриѧшѧрак*, *иѧшѧрак* итд.²⁹

в) Тип *п ѧ р ѧ р е п а к* – *п ѧ р ѧ р е п к а* које уз наведену припада и именица *иѧриѧљеѧк*.³⁰

г) Тип *н ѧ м ѧ ј е с ѧ ѧ к* – *н ѧ м ѧ ј е с ѧ ѧ к а* који обухвата и именице: *нѧјѧсѧник*, *нѧредѧник*, *иѧсѧишњѧк*, *иѧрѧничѧр*, *сѧвезѧник*, *сѧмеѧшењѧк* и др., те

д) Тип *н ѧ с т ѧ ј ѧ ѧ к* – *н ѧ с т ѧ ј ѧ ѧ к а* с именицама: *зѧсѧѧвѧник*, *рѧзѧбѧјѧник* и ев. још понеком.

31. Дугоузлазни нагласак (´) на другом слогу имају тросложне именице:

а) из акц. групе *а м ѧ н е т* – *а м ѧ н е т а* (СА, 43), као што су нпр. именице: *бурѧзер*, *вилѧјети*, *киѧјѧмети*, *Пѧрњѧвор* и др., те

б) оне из категорије *д ѧ б ѧ т а к* – *д ѧ б ѧ т к а* (СА, 43–44) међу које спадају: *иѧбѧишњѧк*, *једѧинац*, *комѧрац*, *ледѧњѧк*, *осѧиѧишњѧк*, *сѧврѧшеѧњѧк* и неке друге.

Именице из ове друге групе знају за двојак акценте у облцима Гмн. — оне стандардне, типа *иѧбѧишњѧка*, али и оне нестандардне типа: *иѧбѧишњѧка*, *једѧинѧца*, *комѧрѧца* и сл.

Именице *иѧсланѧк* осим у акц. ликовима типа *иѧсланѧк*–*иѧсланѧка* изговара се понекад и у ликовима *иѧсланѧк*–*иѧсланѧка*. Ови други ликови не уклапају се ни у једну од Даничићевих акц. категорија, али да нису посве непознати пи неким другим говорима источнохерцеговачког типа одавно је показао проф. Вуковић³¹.

32. Као и код Даничића (СА, 42–43. и 45–46) и у овоме говору тросложне именице са краткосилазним нагласком (˘) у првом слогу могу се разврстати у следеће акц. типове:

²⁹ Даничић је међу примјерима за овај акц. тип навео и именице *вѧдѧлац*, *дѧвалац* и *чѧвалац*, које се у овом говору обично изговарају са краткоузлазним акцентом (˘) на првом слогу (*вѧдѧлац* / *вѧдац*, *дѧвалац* / *дѧвац* и *чѧвалац*).

³⁰ Ни за један од три Даничићева примјера за овај акц. тип (*нѧвѧраѧњѧк*, *нѧјѧлаѧњѧк* и *иѧресѧлацѧ*, в. СА, 39) нисам нашао потврде у говору лапачких Срба.

³¹ Исп. Ј. Вуковић, *Акцентѧи ѧвѧра Пѧве и Дѧрѧњака*, Српски дијалект. зборник, књ. X, Београд, 1940, 218–219.

1) Тип *а* п о с т о л - *а* п о с т о л а (СА, 42) коме уз ову именицу припадају и именице: *Бујарин*, *гушманин*, *Лјичанин*, *нџоок*, *иријашељ* /*иријашељ*, *цдревић*, *Цијанин* и др.³²

2) Тип п *а* р о ж а к - п *а* р о ш к а (СА, 43) посвједочен само облицима наведене именице (*п^арошку-п^арошком-п^арошци-п^арошка-п^арошцима* и сл.).³³

3) Тип г *у* б а в а ц - г *у* б *а* в ц а (СА, 43) по коме уз наведену иду и: *брџоњак*, *јзавац*, *крџшавац*, *љкомац*, *п^ас^аторак*, *п^ар^аиорац*, *п^ар^аиилац*, *р^анилац* и др.

4) Тип н *ѐ* р а д и н - н *ѐ* р а д и н а (СА, 45) потврђен, такође, само облицима наведене именице.

5) Тип з *а* в о р а њ - з *а* в о р њ а (СА, 45) који обухвата и именице: *д^бришањ*, *ид^ложањ*, *идишорањ*, *иришишак* и ев. још понеку.

6) Тип в *ј* е р е њ и к - в *ј* е р е њ и к а (СА, 46) по коме иду: *Б^диољуб*, *в^џлеирад*, *виноирад*, *г^диађај*, *Д^рдиољуб*, *з^дборав*, *з^двичај*, *з^длојај*, *именик*, *именџак*, *ј^диодњак*, *к^дњаник*, *л^дколџж*, *м^днастипр*, *м^дученик*, *н^ддничар*, *н^драшишај*, *д^бвичај*, *д^ирошишај*, *п^дрођај*, *Р^ддован*, *Р^ддомир*, *р^укоишс*, *с^длодлџд*, *Ц^дриирад* и многе друге.³⁴

7) Тип б *л* а г о с л о в - б *л* а г о с л о в а (СА, 46) коме уз ову именицу овдје припадају и све сложенице с именицом *иовор* у другом дијелу: *г^диовџр-г^диовора*, *н^диовџр-н^диовора*, *д^гиовџр-д^гиовора*, *и^ри^иовџр-и^ри^иовора*, *р^дз^иовџр-р^дз^иовора* и сл.³⁵

33. Припаднице типа р *д* и т е љ - р *д* д и т е љ а (СА, 40) међу којима су нпр. и: *Араиин*, *берберин*, *бубрешичић*, *ђукашић*, *Јеврејин*, *језичић*, *калуђер*, *каурин*, *драшчић*, *идбраишим*, *идочим*, *идшочић*, *ранишлељ*, *учишлељ* итд. и овдје чувају основни акценат у свим падежима. Изузетно, именице на *-ин* (након губљења тога наставка у множини) у облицима Гмн. мијењају ` у `: *Араи^а*, *каур^а* и сл.

Даничићев тип *у* ш т и п а к - *у* ш т и п к а (СА, 40) потврдили су акценти облика именица: *г^длазак*, *з^дклопац*, *н^дипредак*, *д^иризак*, *ид^иодак*, *ид^дмладак*, *ид^лубац*, *и^широшак*, *и^шишишак* итд.

Тип П *д* с а в а ц - П *д* с *а* в ц а (СА, 40-42) акценти именица: *Б^рес^товац*, *б^дсилак*, *изданац*, *ка^шанац*, *К^леновац*, *к^рд^гљивац*, *м^дарац*, *н^двиљак*, *н^дсилац*, *д^бојак*, *д^иранац*, *д^крајак*, *д^ианац*, *д^шионац*, *П^џишовац*,

³² У вези с именицама на *-ин* које припадају овој акц. скупини и Даничићевим напосменама о облицима Гмн. тих именица (СА, 42) треба истаћи да се и у овом говору сусрећу како ликови типа: *и^рд^шани*, *Л^дичани*, тако и они типа: *Б^уиари*, *г^ушмани*, *Ц^ијани* и сл.

³³ Даничић међу примјерима за овај акц. тип наводи и именице: *нав^лачак*, *и^лучак*, *и^лветшак* и *и^лод^лачак* (СА, 43) од којих се у говору лапачких Срба јавља само прва, и то у ликовима са краткоузлазним акцентом (*нав^лачак-нав^лачка*).

³⁴ Напомињемо да овај говор данас не зна за хетеросилабичке акц. алтернације типа ` > ` у облицима Лјд. именица *г^диађај*, *д^бвичај* и *п^дрођај* о којима говори Даничић (СА, 46). Овдје је обично: *о г^диађају*, *и^о д^бвичају* и сл.

³⁵ У Даничићевој грађи композите типа (*-иовор* распоређене су у акц. скупину *в^јереник-в^јереника*) (в. СА, 46).

идвољак, идтиљак, идтиомак, идчинак, смуйљивац, шрјовац, ударац, шалјивац и бројних других.

Као с е н а т о р - с е н а т о р а (СА, 45) акценте имају именице *инаватиор, дрмашиор, серашиор* и сл.

Као б е з д у ш н и к - б е з д у ш н и к а (СА, 46) именице: *идведар, ираничар, најменик, одмешник, идлазник, идсленик, шамничар, шехничар* и др.³⁶

Као Б а б а к а ј - Б а б а к а ј а (СА, 46) форме: *Миливџј-Миливоја, Радивџј-Радивоја, семафор-семафора* и ет. још понека.

Као б у н т о в н и к - б у н т о в н и к а (СА, 48) именице: *безумник, Дубровник, књижевник, љубавник, невјерник, идкџник, суйарник* и др.

34. Од акц. типова које сачињавају тросложне именице са краткоузлазним нагласком на унутрашњим слоговима потврђени су у овом говору:

а) Тип а г а л у к - а г а л у к а (СА, 44) облицима: *Вукџин-Вукџина, іосиддин-іосиддина, домаћин-домаћина, зубунић-зубунића, јуначић-јуначића, колџић-колџића, кумаџин-кумаџина, цијанлук-цијанлука* итд.

б) Тип О т ђ а ц - О т ђ а ц а (СА, 44) ликовима наведене именице, као и формама *Граџац-Граџац*³⁷.

в) Тип с и н ђ а ц - с и н ђ а ц а (СА, 45) наведеним облицима, као и ликовима *удџац-удџац*³⁸.

г) Тип п о м ђ н и к - п о м ђ н и к а (СА, 47) примјерима: *адџкић-адџкића, болесник-болесника* (Вјд. *блесниче*), *веселџк-веселџка, генерџл-генерџла* (Вјд. *генерџле*), *іосидџар-іосидџара* (Вјд. *идсидџару*), *кајџићан-кајџићана* (Вјд. *кајџићане*), *коњушџар-коњушџара, ојрџијач-ојрџијача, іојлаџар-іојлаџара, сџанџвник-сџанџвника* и др.

Нису се наше потврде за Даничићеве типове *водџиџ-водџиџа* (СА, 47) и *шарџидџ-шарџидџа* (СА, 47).

Међутим, забиљежене потврде типа: *ађуџиднић-ађуџиднића, комаџднић/кумаџднић-комаџднића/кумаџднића* и *лаборџнић-лаборџнића* показују да скупина страних ријечи у овом говору образује посебан акц. тип кога не налазимо међу Даничићевим акц. типовима³⁹.

б. 4. Најомена о акценџиима вишесложних именица

35. Међу облицима именица од четири и више слогова највише посебности у односу на Вук-Даничићеве нагласке показују облици Гмн. из акц. категорије б о г о м ђ а ц - б о г о м ђ а ц а (СА, 51) који се најчешће

³⁶ Од Даничићевих примјера наведених за именице ове акц. скупине овдје друкчије нагласке имају: *безумник, вџноџраџ, кџнџник* и *невјерник*.

³⁷ Форме топонима *Ошџац* осим у наведеним ликовима овдје су обичне и са кратко-силазним акцентом (') на првом слогу *Ошџац-Ошџац*.

³⁸ Именица удоџац понекад иде и по претходном типу: *удџац-удџац*.

³⁹ Појаву сличних акцената дијалектолози су забиљежили и у неким другим говорима источнохерцеговачког типа. В. нпр. М. Станић, *Ускочки акценџи*, Српски дијалект. збор., књ. XXVIII, Београд, 1982, 73-74.

јављају у ликовима типа: *боіомбљид*, *Далмајинид*, *замошљак*, *негосидијак*, *йолейарид* и сл.⁴⁰

Све друге посебности своде се углавном на случајеве појединачних одступања акцената неких именица од оног што прописује Вук-Даничићева нагласна норма. Тако се нпр. умјесто Даничићевог *вѣрошанин* (СА, 48) овдје обично говори *вѣрошѣнин* умјесто *іосіодичић* (СА, 50) увијек *іосіодичић* умјесто *домородац-домороца* (СА, 50) редовно: *домородац-домороца* умјесто *Црндіорац* (СА, 51) претежно *Црноібрац*, умјесто *йрезимењак* (СА, 52) углавном *йрезимењак* и сл.

Иначе, и за ове се именице може рећи оно што је видљиво и из приказа акцената тросложних именица, тј. да највећи број ових именица чува основни нагласак кроз цијелу парадигму. То значи да и за овај говор у великој мјери вриједи тврдња по којој „уколико је именица дужа, утолико је мања промјена акцената“⁴¹.

в) ОСТАЛЕ ИМЕНИЦЕ М. РОДА

36. Двосложна лична имена и хипокристици типа *Јѣво*, *Міле* чувају основни нагласак у свим падежним облицима, осим у формама Вјд. где се редовно остварују акц. промјене $\acute{>}\grave{}$: *Јѣво-Јѣвѣ-Јѣви-Јѣву-Јѣво-Јѣвом-Јѣви*.

Међу најраширенија оваква имена и хипокристике у овоме говору спадају:

а) *Бѣіде*, *Брѣне*, *Влѣде*, *Гѣвре*, *Дѣне*, *Дѣде* (:Душан), *Дѣле*, *Йле* (:Йлија), *Јѣндре*, *Јѣле*, *Мѣне*, *Міле*, *Ніне*, *Рѣде*, *Тѣде* и сл.,

односно:

б) *Бѣжо*, *Бѣро*, *Вѣјо*, *Вѣсо*, *Влѣдо*, *Вѣјо*, *Дѣјо*, *Дѣко*, *Дѣцо* (:Дѣне, Данило или Давид), *Дѣјо* (:Душан), *Бѣко*, *Бѣро*, *Йцо*, *Йшо* (:Йлија), *Јѣво*, *Кѣјо*, *Лѣзо*, *Мѣшо* (:Мѣне), *Мішо*, *Мѣмо*, *Ніко*, *Ніцо*, *Пѣјо*, *Пѣјо*, *Пѣшо*, *Рѣшо*, *Сѣко* (:Сѣва), *Свѣшо*, *Сімо*, *Сшѣво*, *Тѣмо*, *Хѣво* (Стѣво, Стѣван), *Чѣдо* и др.

Дабогме, као и код наведених именица понашају се акценти и свих других двосложних именица м. р. које имају дугоузлазни нагласак на првом слогу. Исп.: *бѣцо-бѣце-бѣци-бѣцу-бѣцо*, *бѣицо-бѣице-бѣици-бѣицу-бѣицо*, *вѣле-вѣлѣ-вѣли-вѣлу-вѣле*, *йрѣво-йрѣвѣ-йрѣви-йрѣву-йрѣво*, *ѣѣко-ѣѣке-ѣѣки-ѣѣку* – *ѣѣко*⁴² итд.

37. Као *Дѣшко-Дѣшка-Дѣшку* и др. акценат имају: *Влѣшко*, *Мішко*, *Рѣшко* и сл. имена и хипокористици.

Уз Вукове форме *Јѣнко-Јѣнка*, *Брѣнко-Брѣнка* и *Мѣрко-Мѣрка* овдје редовно налазимо и: *Здрѣвко-Здрѣвка*, *Мірко-Мірка*, *Рѣјко-Рѣјка*, *Рѣнко-*

⁴⁰ Стандардни акц. ликови Гмн. именица ове акц. групе (тип: Далмајинѣц) нису сасвим непознати у говору лапачких Срба, али им је честота јављања неупоредиво рјеђа.

⁴¹ М. Станић, н. д., 121.

⁴² У Лици се у њој обила као фреквентивија синонимска форма именице *йас*.

Ранка, Славко–Славка, Сиданко–Сиданка, док су готово непознати акц. ликови типа: *Здравко, Мирко, Рајко* итд.

Такође, према Вуковом *Велько* и *Велько* овдје се обично говори: *Велько–Велька–Вельку* итд.

Исто тако у свакодневном говору изразито доминирају тросложне поставе имена *Рађенко, Миланко*, док се ликови типа *Рађенко* јављају спорадично као нека врста најновијег импорта.

38. Именице м. р. на *-а* деклинирају се као и именице 1. р. на *-а*, на се и њихове акценатске особине могу разматрати у оквиру одговарајућих акценатских категорија именица ж. рода. Тако нпр. могло би се рећи:

а) Да двосложна имена и хипокористици типа: *Бдња* (:Бодан, Боро, Бодшко или Божидар), *Дана* (:Дане, Данило), *Дуда, Дђа, Дђа* (:Душан), *Ђућа, Ђућа* (:Ђураћ, Ђуро), *Ића* (:Илија), *Јдва, Јђа, Јђа* (:Јован, Јово), *Мића, Раца* (:Раде), *Сава, Ђева* (:Стеван, Стево) и сл., односно именице: *вдња, идза, ђдња, ђића* итд. припадају акц. типу *кџџа–кџџџ* (СА, 2. и 8).

б) Да лична имена и имена по субјективној оцјени типа: *Дакџа, Јдџа, Кдџа, Нџица, Пађџа, Пџрица* итд., па и она типа: *Јдџџа, Милџа* и сл. Припадају акц. категорији *џџџџа–џџџџџ* (в. СА, 2 и 10), а она типа: *Даниџа, Јдџџа, Маниџа, Милџа, Сидџица, Сидџица* и сл., односно: *Бранџина, Вучџина, Марџина, Мирџина, Ђџџина* и др. акц. типу *срџџџа–срџџџџ* (СА, 2. и 9–10).

в) Да као *дјџџџџа–дјџџџџџ* (СА, 2 и 12) акценте имају мушка имена и имена по субјективној оцјени типа: *Бранџџа, Дудџџа, Јанџџџа, Лазџџа* и др.; као *чџџџџа–чџџџџџ* (СА, 2 и 8–9) пејоративи: *Бџџџџа, Даниџџа, Дудџџџа, Ђџџџа, Јџџџџа, Лазџџџа, Пађџџџа, Тџџџџа* и сл.; као *ведџџџџа–ведџџџџџ* (СА, 2. и 10–11): *Боџџџџа–Боџџџџџ, Лазџџџџа–Лазџџџџџ, Тодџџџџа–Тодџџџџџ* и сл., односно: *Боџџџџџа–Боџџџџџџ, Милџџџџа–Милџџџџџ* итд.

На сличан начин могу се распоредити и све друге именице м. рода на *-а*.

г. ЗАКЉУЧНО ЗАПАЖАЊЕ

39. У закључним разматрањима радова споменутих у *Уводној биљџџџџи* у којима се, иначе, разматрају акценатска својства појединих категорија ријечи у говору лапачких Срба, био сам просто присиљен да редовно указујем на „висок степен подударности“ између стања које налазимо у говору лапачких ијскаваца и оног што је прописала Вук–Даничићева нагласна норма. Такву општу оцјену није могуће избјећи ни након предочавања података о акценатским особинама именица м. рода. Разлике које се ту и тамо јављају у наглашавању појединих именица или њихових облика ни овај пут се нису показале изразитијим од разлика на које је упућивано и у претходним радовима, а то значи да не излазе из круга оних посебности на основу којих се и иначе могу вршити издвајања и подјеле и унутар мањих, дијалектолошки компактних простора. На тај начин, дакле, говори овог западнијег периферног огранка источнохерцеговачког дијалекта и овим

елементима језичке структуре показује чврсту органску везу с матичним дијалектским језгром.

Резюме

Милан Драгичевић

**УДАРЕНИЕ ИМЕН СУЩЕСТВИТЕЛЬНЫХ МУЖСКОГО РОДА
В ГОВОРЕ СЕРБОВ ЛАПАЦКОГО ПОЛЯ**

В настоящей работе автор описал более важные характеристики ударения имен существительных м. рода одного говора восточногерцеговинского типа из восточной части области Лики (Республика Сербская Краина). Изложенные диалектальные данные в работе сравнены с акцентуальным материалом Вук-Даничића.